

Skilsmissebølgenes virkninger

Jon Kvalbein, Dagen, 6. oktober 2009

De mange skilsmisene i USA har store negative følger, blant annet økt fattigdom blant barn.

I 1969 gjorde Ronald Reagan, som den gangen var guvernør i California, noe han senere erkjente var en av de største tabbene i hans politiske liv. Han undertegnet USAs første lov som tillot skilsmisse uten at noen av partene behøvde å angi noen grunn for det. I løpet av få år fulgte de andre statene etter. Og en bølge av skilsmisser skyllet over landet.

Mens under 20 % av alle ekteskap som ble inngått i 1950 endte i skilsmisse, endte 50 % av ekteskapene som ble inngått i 1970 i skilsmisse. Omtrent halvparten av alle barn av ektepar som ble gift i 1970-årene opplevde at deres foreldre ble skilt.

Virkningene av denne sosiale revolusjonen er i dag særlig synlige i den fattige og lite utdannede delen av befolkningen. Dette går frem av en oversiktsartikkel som W. Bradford Wilcox nettopp har offentliggjort i tidsskriftet National Affairs. Wilcox er forsker og professor ved Universitetet i Virginia og direktør for Det nasjonale ekteskapsprosjektet.

Skilsmisse-revolusjonen

Den liberale skilsmisselovgivning gjorde skilsmisse lett tilgjengelig og legitimt. Den kom samtidig med en "fri sex"-revolusjon. Ektefeller hadde mindre motforestillinger mot å søke utenomekteskapelige forbindelser. Flere kvinner gikk ut i arbeidslivet, og feministiske strømninger stimulerte kvinner å forlate ekteskapet dersom de fant det lite tilfredsstillende. Det bedret ikke situasjonen at mange kirkeledere tilpasset seg tidsånden og aksepterte en liberal skilsmissepraksis.

Fra slutten av 1960-tallet skjedde det en mentalitetsendring i folket. Før ble holdninger som ansvar, forpliktelse og oppofrelse knyttet til ekteskap og familie. Det var viktig å ha en god jobb, et vellykket familieliv, veloppdragne barn og en religiøs tro. Så endret fokus seg, idet ekteskapet ble et redskap for individuell selvrealisering. Målet ble romantikk, intimitet og personlig tilfredsstillelse. Dette skiftet i mentalitet førte mange til skilsmisse når de følte at ekteskapet ikke gav dem det de ønsket. Skilsmissen ble positivt fremstilt som en individuell rettighet og en mulighet til å starte et nytt liv.

Hva da med barna? Den gamle familiemodellen forutsatte at foreldrene holdt sammen for barnas skyld. Skilsmisse-revolusjonen svekket denne tenkningen. Barna hadde det bedre dersom foreldrene ble skilt enn om de levde i et ulykkelig samliv, hevdet mange terapeuter og journalister.

Negative følger

Tretti år senere er grunnlaget for myten om den gode skilsmissen forsvunnet. Etter 1974 har omkring en million barn hvert år sett at deres foreldre har gått fra hverandre. Disse barna har 2-3 ganger så stor sannsynlighet for å havne i alvorlige sosiale og psykiske vansker enn barn som har vokst opp i hjem med stabile ekteskap. Sosiologene Sara McLanahan og Gary Sandefur har funnet at 31 % av ungdom med skilte foreldre dropper ut av skolen (high school), sammenliknet med 13 % av ungdom fra stabile hjem. 33% av unge jenter fra skilsmissehjem ble tenåringsmødre, sammenliknet med 11 % fra stabile hjem. 11% av guttene fra skilsmissec familier opplevde fengselsopphold før de ble 32 år gamle, mot 5 % av guttene fra stabile hjem.

Mange fraskilte vil si at de ikke opplevde negative langtidsvirkninger. Men ektefeller som ble ufrivillig forlatt,

har ofte problemer. Det er som regel menn, fordi kvinner tar initiativ til to av tre skilsmisser. Mennene mister ofte både hjem og regelmessig kontakt med barna. Dette skaper følelsesmessige belastninger og problemer på jobben.

På 70-tallet hevdet forsvarerne av en liberal skilsmisselovgivning at lettere adgang til skilsmisse ville heve kvaliteten på ekteskapene. Det motsatte er tilfelle. Undersøkelser viser at menn og kvinner opplever seg mindre lykkelige i ekteskap. Det kan skyldes at ektefellene investerer mindre både av penger og følelser i sine ekteskap når det er lett adgang til skilsmisse. Dessuten er selve troen på ekteskapet svekket. Fra 1960 til 2007 har prosenten av amerikanske kvinner som er gift sunket fra 66 til 51. For menn er prosenten gått ned fra 69 til 55. I samme tidsrom er antall samboerpar økt til det 14-dobbelte – fra 439 000 til 6,4 millioner. 20 % av alle barn blir nå født av kvinner i samboerforhold, som er mye mindre stabile enn ekteskap. Mange skilsmissebarn velger å leve i samboerskap, og skilsmissebarna har stor sannsynlighet for å oppleve skilsmisse i sitt eget ekteskap. De har ikke lært betydningen av troskap og samhold av sine foreldre.

Et positivt trekk er at skilsmissetallet har gått nedover siden 1980. Det innebærer at 40 % av ekteskapene ender i skilsmisse, mot 50 % i 1980. Det skyldes at mange er eldre og mer modne når de gifter seg. Dessuten er folk blitt mer klar over alle de negative effektene av skilsmisene som forskningen har påvist.

Familiebrudd og fattigdom

Et stort problem er imidlertid et "klasseskille" som er oppstått: De med høyere utdanning har langt mindre risiko for å bli skilt enn de med lav utdanning. Ekteskap med college-utdanning har halvparten så stor skilsmisseprosent som sine dårligere utdannede jevnaldrende. En undersøkelse fra 2007 viser at bare 7 % mødre med college-utdanning hadde barn utenfor ekteskapet, mens mer enn 50 % av mødrene uten slik utdanning hadde barn utenfor ekteskapet. Synet på ekteskapet har gått i konservativ retning blant eliten, men ikke blant de som er fattige og har dårlig utdanning. Samtidig har reallønnen økt blant de best utdannede, mens den er falt blant folk med dårlig utdanning. Menn og kvinner med dårlig utdanning er heller ikke attraktive ektefeller.

Fattigdommen blant barn i USA henger sammen med skilsmissegrensningen. Isabel Sawhill ved Brookings Institution har fastslått at så å si hele økningen i fattigdom blant barn i USA siden 1970 skyldes familiebrudd. Ekteskapets sammenbrudd i arbeiderklassen og i fattige områder har skapt en rekke sosiale problemer. Økonomen Ben Scafidi har regnet ut at de offentlige utgiftene som skyldes familiebrudd koster USA 112 milliarder dollar i året. Det dreier seg om ekstra kostnader til sosiale støtteordninger, politi, fengsler osv.

Hva kan gjøres for å bedre situasjonen? Ikke få ønsker en innstramning av den liberale skilsmisseadgangen. Et forslag er ett års ventetid med obligatorisk veiledning. Et annet forslag er økte bevilgninger til ekteskapskurs og programmer som styrker ekteskapet. Skattelettelser for fattige barnefamilier er også foreslått.

Men slike tiltak vil ikke være tilstrekkelige. Det er nødvendig å snu en mentalitet. Ekteskap og familieliv må oppvurderes. Omsorg, troskap og vilje til å søke andres beste må prioriteres i forhold til idealet om individuell selvrealisering.

Skilsmisser og norsk familiepolitikk

Også i Norge går mange ekteskap i oppløsning. I 2008 ble det inngått 25 100 ekteskap, mens 10 158 ble oppløst ved skilsmisse. 56 % av parene som ble skilt, hadde barn under 18 år. Av de ca 10 000 barna som opplevde skilsmisse, var halvparten i alderen 6 – 12 år. Det finnes ingen årlig statistikk over samboerpar, men samlivsbrudd mellom samboere er 3-4 ganger så vanlig som skilsmisser mellom ektefeller. Et stort antall barn er skadelidende.

Stortingspresident Thorbjørn Jagland har i en tankevekkende kronikk i Aftenposten (25/9) kritisert "det fundamentale skifte i samfunnsmentalitet som har skjedd de siste årene". "Dagens kultur er preget av en ekstrem opptatthet av selvrealisering," skriver han. Og det er sant.

Kulturliberalismen har fremmet den forestilling at dersom alle fritt får innrette sitt privatliv som de vil, vil alle bli lykkelige og samfunnet bli godt. I skolen får barna lære at alle samlivsformer er likeverdige. Men følgene av foreldres selvrealisering er det i stor grad samfunnet og barna som får smake. Skilsmisser påfører samfunnet enorme utgifter. De menneskelige påkjenningene enda verre, ikke minst for barna.

Visjonen om selvrealiseringens velsignelser opprettholdes og forsterkes av massemediene og reklamen. Forskning som kan svekke kulturliberalismens myter blir ikke prioritert. Karrierebevisste forskere unngår emner som kan svekke dem i forhold til kolleger og bevilgende myndigheter. Styresmaktene liker forskning som støtter opp om deres egen politikk. Forskningsfriheten er ikke stor på tabubelagte områder.

Landsstyret for Fellesorganisasjonen (FO) uttalte i desember 2008 at rundt 70 000 barn i Norge vokser opp i fattige familier. FO etterlyser politisk handling. Arbeidsledighet, rusproblemer, uventede utgifter og sykdom oppgis ofte som årsaker til fattigdom i Norge. Å antyde en forbindelse mellom fattigdom og skilsmisser – slik den er påvist i USA, er visst tabu i Norge. Soria Moria-erklæringen fra 2005 signaliserte at regjeringen ville legge frem "en helhetlig plan for avskaffelse av fattigdom". Men her finnes ingen familiepolitikk som tar sikte på å styrke ekteskapet og motvirke skilsmisser.

I Klassekampen (20/12-08) kritiserte sosialpsykolog og tidligere stortingsrepresentant for SF og SV, Torild Skard, SVs utkast til nytt arbeidsprogram. Det mest foruroligende er at SV ikke har noen familiepolitikk, skrev hun. Familien er en grunnleggende sosial institusjon for kjærlighet, oppvekst og aldring, omsorg og økonomi. Men forholdene må legges til rette. Hvordan skal dette skje i et samfunn der den selvopptatte individualismen er satt i høysetet? I SVs arbeidsprogram står menneskene fortrinnsvis fram som enkeltindivider. Begreper som samfølelse og samhold, vennskap og kjærlighet finnes ikke. Ekteskap nevnes bare i forbindelse med tvangsekteskap, skrev Toril Skard. Norge mangler i dag en målrettet familiepolitikk som styrker ekteskapet og samholdet mellom mor, far og barn. God familiepolitikk er samtidig god helsepolitikk, sosialpolitikk, kriminalpolitikk og viktig i bekjempelsen av fattigdom!